

PORSGRUNN KOMMUNE

HERØYA

BYGGESKIKKSVEILEDER

- informasjonshefte til forvaltning av eksisterende bebyggelse

Forord

Boligområdene på Herøya ligger vakkert til nær fjordene og store frilufts-områder, og er samtidig unike. Boligområdene ble bygget opp samtidig med at Hydro etablerte seg på Herøya. Hydro engasjerte den tids mest kjente arkitekter i Norge til å tegne boligområdene og boligene som ble bygget på Herøya. Denne veilederen gir en beskrivelse av Herøyas stedsutvikling og Herøyas viktigste boligtyper.

Byggeskikkveilederen du nå holder i hendene er et informasjonsskriv og et verktøy for eierne av bebyggelsen på Herøya. Veilederen beskriver hvor unikt ditt bygg og nabolag er og skal inspirere til hvordan huset ditt og nabolaget ditt bør vedlikeholdes.

Byggeskikkveilederen viser konkrete eksempler for hvordan bebyggelsen bør forvaltes, men det oppfordres alltid til å ta kontakt med kommunen for uforpliktende råd om endringer.

Porsgrunn kommune ønsker at Herøya fortsatt skal fremstå som et vakkert og fremtidsrettet boligområde samtidig som stedets historiske kvaliteter skal sees i bebyggelsen og stedets gateløp og grønnstruktur.

Virksomhetsleder Byutvikling, Hanne Birte Hulløen

Porsgrunn, 1. februar 2011

Herøya sett i typisk silhuett fra Gunneklevsfjorden.

Innholdsfortegnelse:

Forord.....	3
-------------	---

BOLIGBYGGING PÅ HERØYA

Herøya i historisk perspektiv: Hydro.....	6
Industriaksen Rjukan-Notodden-Herøya.....	8
Sosial boligbygging i Norge.....	8
Bolighus på Herøya.....	10
Typiske boligtyper.....	11
Dagens situasjon.....	17

SJEKKLISTE

Kledning.....	20
Vinduer og dører.....	22
Fargebruk.....	24
Tilbygg, påbygg og garasje.....	26
Tak og takrenner.....	28
Veranda og terrasse.....	29
Hage.....	30
Oppsummering.....	34
Henvisninger.....	35

BOLIGBYGGING HERØYA:

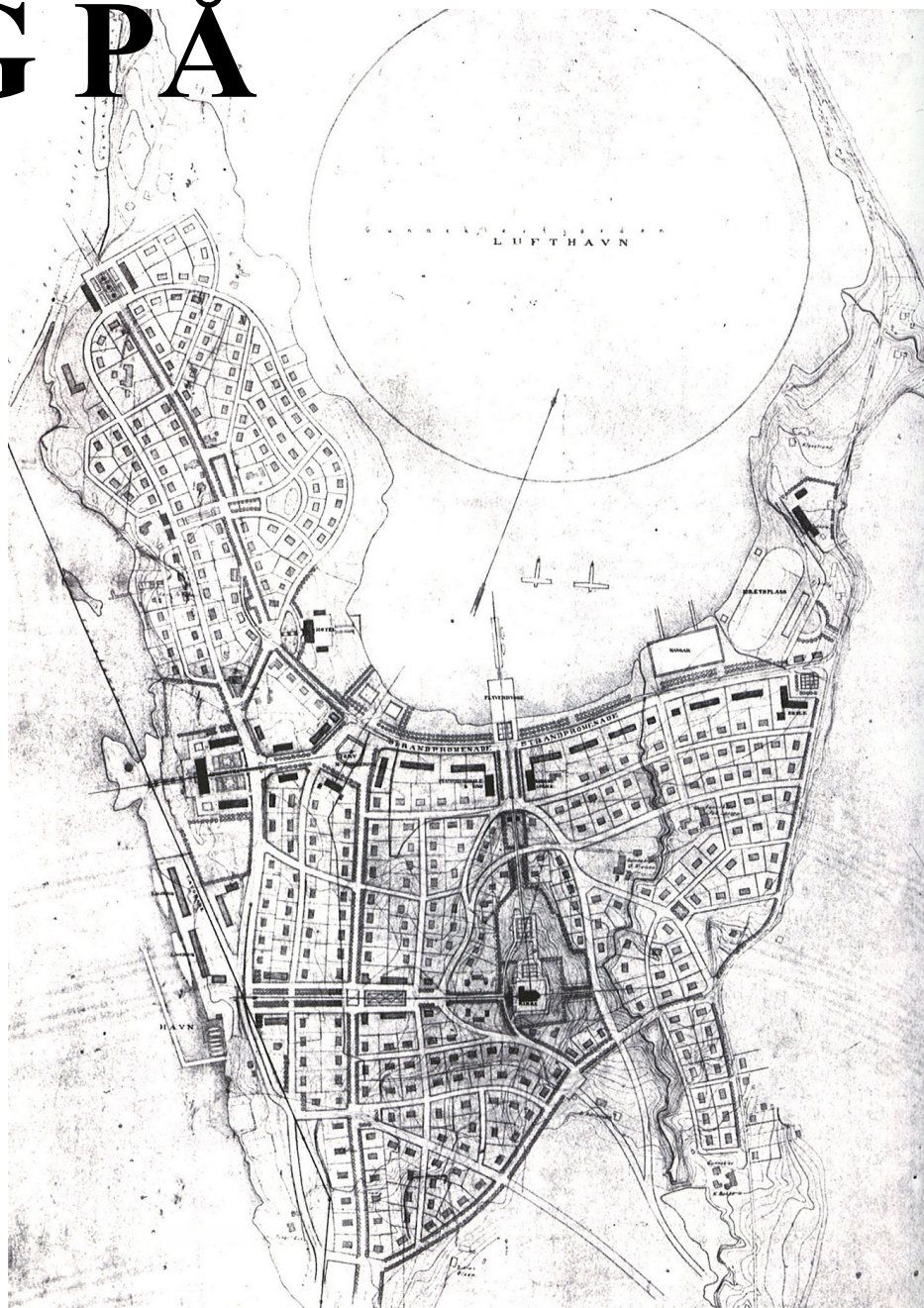
Herøya i historisk perspektiv: Hydro

Hydro startet gjødselproduksjon tidlig på 1900-tallet, og tilgangen på elektrisk kraft og kalkstein (til produksjonen) var årsaken til at de første fabrikkene ble lagt til Notodden og Rjukan. Etter hvert som produksjonen økte og tilgangen på kraft ble bedret, ble det aktuelt å flytte virksomheten til en havn ved havet. Herøya ble valgt fordi det her var lett adkomst til kalksteinsforekomster, ferskvann, gode havneforhold, og gode muligheter for overføring av elektrisitet og for framføring av jernbane. Avtalen om etablering på Herøya ble underskrevet i 1927.

På grunn av stor arbeidsledighet i landet strømmet folk til Porsgrunn da Hydro startet byggingen. Hydro gikk til innkjøp av store områder på Herøya, og tomtene ble parsellert ut og festet bort til lave priser. Fra 1928 til 1937 ble det bygget i underkant av 300 bolighus, og folketallet var i 1936 økt til omtrent 2500.

For å få en best mulig plan over boligstrøkene ble landets den gang fremste byplanlegger, professor Sverre Pedersen, i 1928 engasjert av Hydro for å utarbeide reguleringsplan for Herøya. Bebyggelsen var planlagt som rekkehus og frittliggende eneboliger med tomter på omkring et mål, og man kan i dag tydelig se at Herøya er preget av de reguleringsplanene som ble laget. De største avvikene ligger der hvor Pedersen hadde sett for seg torg, plasser og sterke akser (og lufthavn!), lite av dette ble realisert.

G PÅ

Sverre Pedersens byplan over Herøya, 1929

Industriaksen Rjukan-Notodden-Herøya

Den moderne norske industriutviklingen startet i Telemark. Vassdragene ble utnyttet til elektrisitet, og en stor prosessindustri vokste frem langs industriaksen Rjukan-Notodden-Herøya. I 2009 ble Rjukan og Notodden oppført på Norges tentative liste over områder staten ønsker å nominere til UNESCOs prestisjetunge verdensarvliste. Herøya utgjør på samme måte som disse byene et viktig stykke norsk kultur- og industrihistorie. Stedene gir til sammen et unikt bilde av 1900-tallet da den andre industrielle fase la grunnlaget for den vekst og velstand som kjennetegner den moderne samfunnsutviklingen i vesten. Herøyas bebyggelse avspeiler denne veksten med sin samling av historiske boliger som ble oppført i forbindelse med Hydros viksomhet. Hydro engasjerte landets beste arkitekter til å tegne boliger, og bebyggelsen var en del av starten på en utvikling som satte standarden for norsk boligarkitektur i Norge. Kvalitet gjennomsyret Hydros utvikling på alle områder, og boligene på Herøya representerer kvalitet, lesbarhet, høy standard, stor brukbarhet og gjennomtenkte rasjonelle løsninger.

Sosial boligbygging i Norge

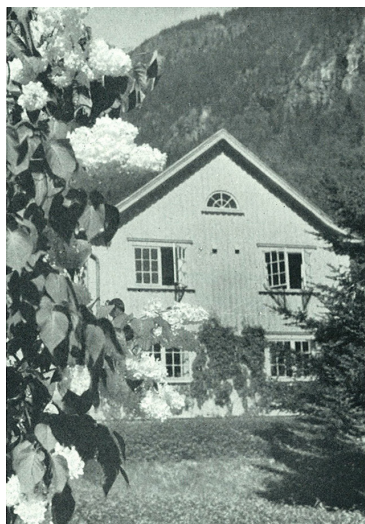
I 1939 kom krigen og medførte store tap av hus og boliger i Norge. Da freden kom i 1945 ble behovet for hurtig og effektiv gjenreisning stor. For å få boligbyggingen i gang så raskt som mulig startet NAL (Norske Arkitekters Landsforbund) arbeidet med å utarbeide typetegninger for småhus, "Norske hus for by og land". Flere arkitekter fikk forskjellige landsdeler som utgangspunkt, og blant annet Jens Selmer tegnet eneboliger for Østlandet. Herøya er full av tidstypiske hus fra både denne, men og tidligere og senere epoker.

Bolighus på Herøya

Boligmassen på Herøya kan grovt deles inn i disse forskjellige hovedepokene:

- **Føretableringstid / ungdom (ca. 20-tallet)**
- **Hydros etablering / "Det nye Norge" (30-tallet)**
- **Enkelte innslag av funkis (ca. 1930 - 1950)**
- **Etterkrigstiden med sosial boligbygging (ca. 1945 - 50)**
- **Hydros 'storhetstid' med størst antall ansatte (60-tallet)**

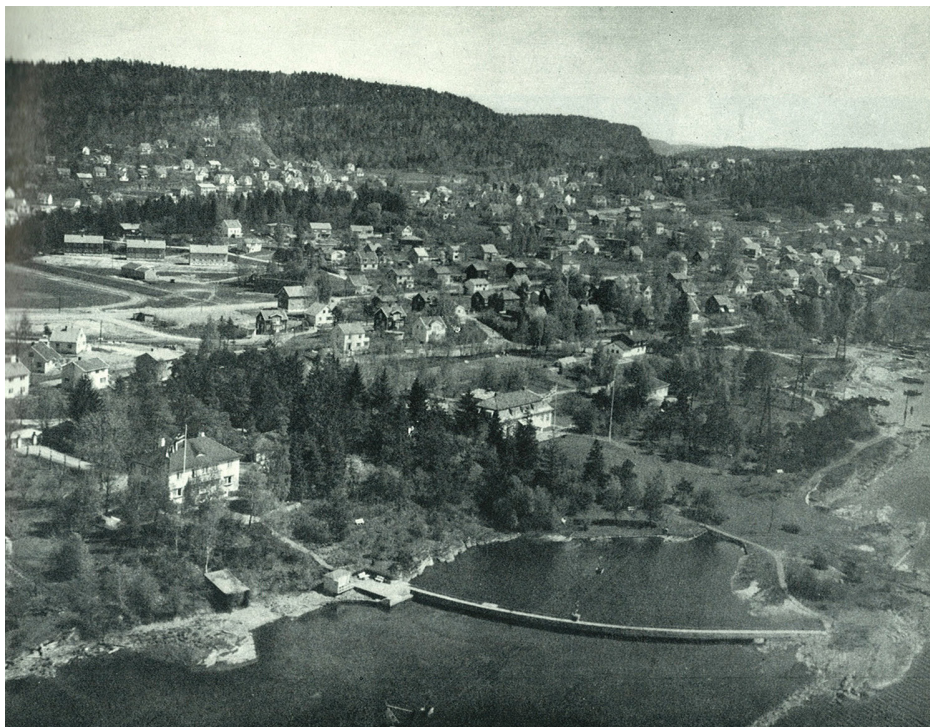
De forskjellige periodene er vanskelig å lese geografisk, bygninger fra de ulike epokene er plassert om hverandre over hele området.

Et Hydroprodukt: Casinohaven på Rjukan.

Boliger på Herøya. (trolig typehus tegnet av Wilhelm Swensen, se s. 11 i dette heftet)

Herøya: Eidanger byanlegg. Alle tre foto på denne side fra boka "Norsk Hydro gjennom 50 år", Kr. Anker Olsen, 1955.

Typiske boligtyper

Ettersom Hydro etablerte seg over hele landet ble flere områder preget av de samme boligtypene. Likevel er det få steder hvor disse typene finnes i et så stort mangfold som på Herøya. I dette kapittelet gjengis et utvalg av arkitektenes originale tegninger av hus på Herøya, for å gi et bilde av hvordan de typiske boligene fra denne tiden opprinnelig har sett ut. Hus fra de forskjellige epokene under utbyggingen av Herøya er representert, helt fra 30- til 60-tallet.

Enebolig, 1931

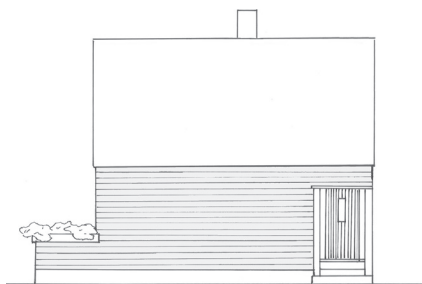
Tegnet av arkitekt Wilhelm Swensen. Dette er blant de første typetegninger som ble laget for Eidanger salpeterfabrikker på Herøya. Karakteristiske detaljer: en bord langs raften på vindfanget gjør den lett å kjenne igjen.

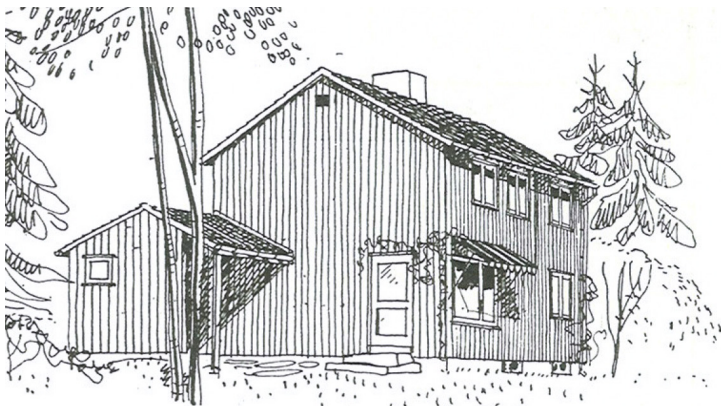
Bolig i Myragata.

Enebolig, 1947

Boligtype tegnet av arkitekt Wilhelm Swensen. Det ble bygget flere ulike varianter av samme bolig, hvor noen hadde fått tilført et anneks. Det var også variasjoner i utformingen av inngangspartiet og vindustyper. Det ble bygget mange hus etter disse tegningene både på Herøya, Rønningen og i Brevik, og i dag står det fortsatt en del igjen. Tre av disse på Herøya er så godt som uforandret siden den gangen de ble bygget, men de fleste har blitt utvidet og forandret.

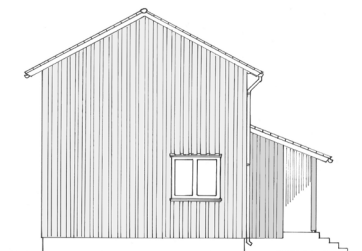
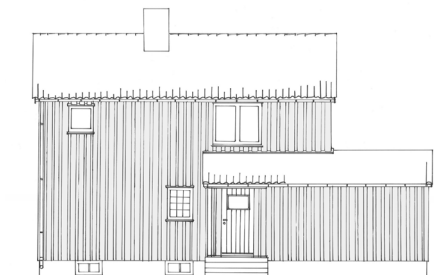
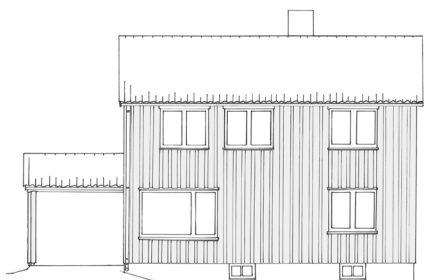
Bolig i Torggata.

Typehus tegnet av Jens Selmer for Norsk Hydro.

Tomannsboliger, 1948

Funksjonærbolig tegnet av arkitekten Jens Selmer på oppdrag fra Norsk Hydro. Det ble bygget mange eneboliger etter disse tegningene flere steder på Herøya, spesielt Sam Eydes gate er preget av nettopp denne boligtypen.

Bolig i Sam Eydes gate

Firemannsbolig, 1950

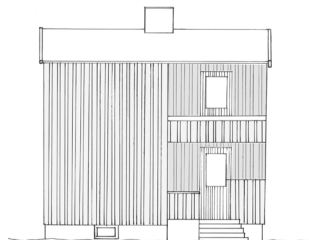
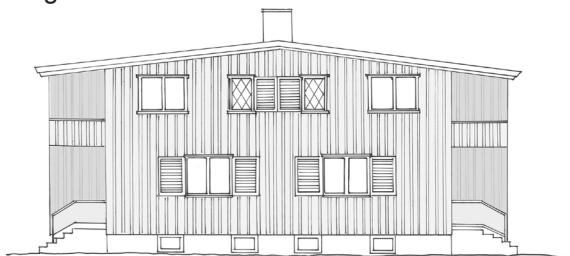
Boligtype tegnet av Jens Selmer på oppdrag fra Norsk Hydro 1946. Tre hus står i Myragata, pluss ett i Torggata.

Bolig i Torggata.

Firemannsbolig, 1952

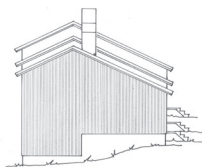
Tegnet for Hydro av arkitekt Alf Bugge i 1952. Fler varianter, bl a Kirkeåsvegen.

Bolig i Kirkeåsvegen.

Rekkehus i Hovetbakken, 1969

Disse rekkehusene i Hovetbakken representerer en tidstypisk og vel bevart boligtype fra slutten av 60-tallet, både når det kommer til farge- og materialebruk.

Hovetbakken luftfoto.

Arkitektene

Under utbyggingen av Herøya ble det under alle periodene engasjert dyktige arkitekter til å tegne boliger. De følgende personer er betydelige lokale og nasjonale arkitekter fra sin tid som alle var med på å sette sitt preg på Herøya:

Sverre Pedersen, 1882-1971

Norsk arkitekt og byplanlegger, utdannet ved Trondheim tekniske læreanstalt og Hannover. Stadsarkitekt i Trondhjem 1914-1920, professor i byregulering ved NTH 1920-54. Pedersen gjorde en betydelig innsats i "Brente stedsers regulering", og har laget byplaner for bl.a. Namsos, Steinkjær og Molde.

Ove Bang, 1895-1942

Utdannet ved NTH 1917. Regnes som en av Norges mest kjente arkitekter fra sin tid. Tegnet blant annet Oslo Tinghus og Samfunnshuset i Oslo, og hans arbeider hadde stor innvirkning på etterkrigstidens arkitektur. På Herøya tegnet han noen funksjonærboliger som desverre i dag alle er revet.

Wilhelm Swensen, 1894-1966

Utdannet ved Trondheim tekniske læreanstalt 1914. Norsk arkitekt som er kjent for sine restaureringsarbeider og engasjement i Fortidsminneforeningen i Telemark. Har restaurert mange kirker, og var i en periode byggeleder under restaureringen av Nidaros domkirke.

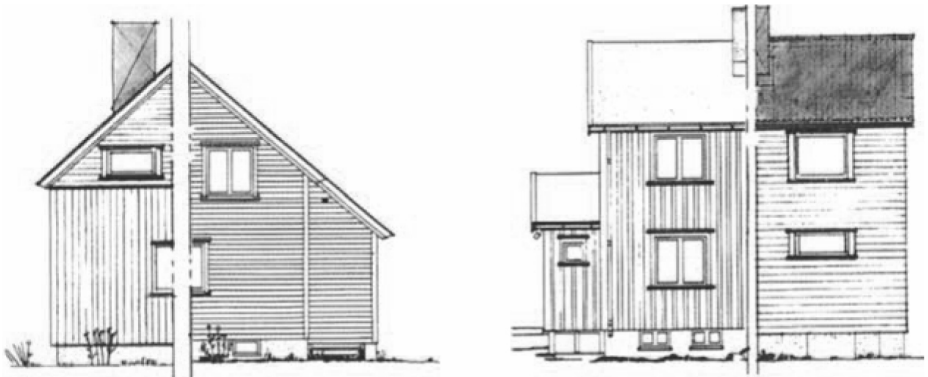
Alfhild Børve, 1898-1950

Lokal arkitekt fra Porsgrunn. Fikk utdannelse hos sin far, arkitekt Haldor Larsen Børve, senere hospiterte hun ved NTH. Arbeidet en periode som distriktsarkitekt for Telemark, og var en "klok og dyktig arkitekt med en positiv innstilling til tidens problemer" (arkitektmagasinet Byggekunst 1950). Tegnet typehus som kan finnes over hele Grenland.

Jens Selmer, 1911-1995

Utdannet i Stockholm 1932-36. Prisvinnende arkitekt som utmerket seg spesielt med velproposjonerte, gjennomtenkte og gode boliger. Han bidro til en stor del av den sosiale boligbyggingen etter krigen. Bl. a. tildelt treprisen i 1969. Gift med Wenche Selmer, en annen kjent norsk arkitekt.

HISTORIE + TID = ?

*illustrasjon: Inger Reiersen for Husbanken.
("Gjenreist og særpreget")*

**kan vi bare endre på husene våre som vi vil uten at
det får innvirkning på husets estetiske kvalitet?**

Dagens situasjon:

I dagens Herøya er mye av det gamle godt bevart, men store deler av bygningsmassen har over tid blitt påført endringer og utskiftninger som ikke samsvarer med den opprinnelige intensjonen for området. En del nyere bygninger følger ikke den originale planen i forhold til størrelse og byggelinjer, og modernisering av boliger, garasjebygging og en del tilfeller av eplehagefortetting har gjort at bebyggelsen fremstår som noe kaotisk enkelte steder.

Hvorfor skal man ta vare på eldre hus og bygningsmiljøer?

Fordi:

- husets utseende angår oss alle
- hus er historie
- vakre hus er kultur
- gode hus er en ressurs.

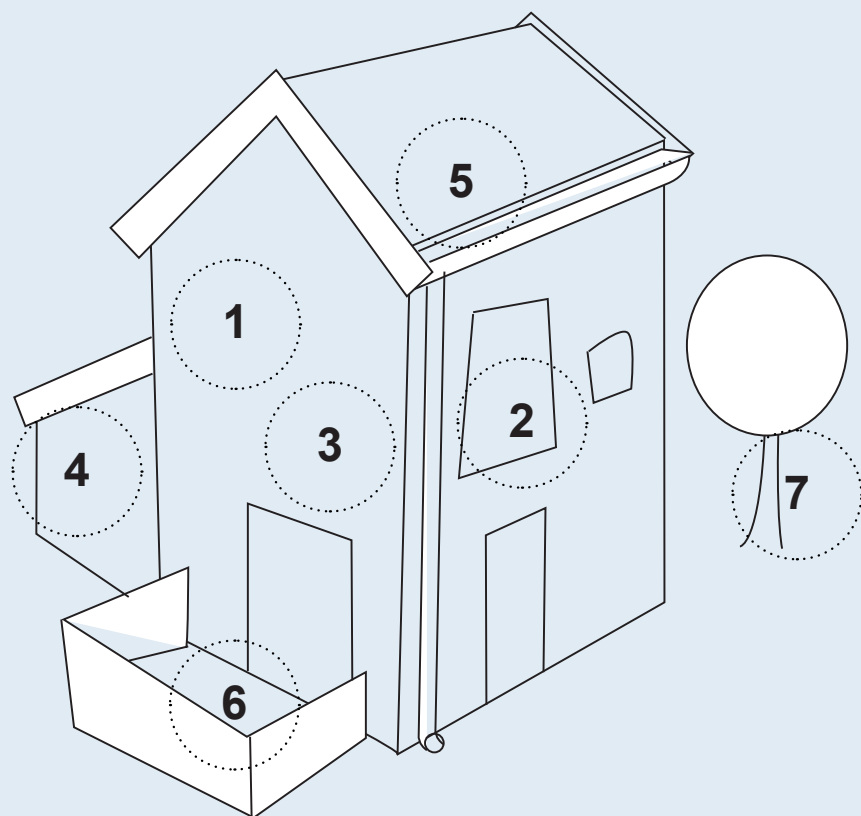
Hus fra forskjellige tider har sine egne formspråk, og utseende kan si mye om periodens levevilkår og estetiske holdninger. Hvis fasaden påføres vesentlige endringer kan dette gå tapt.

SJEKKLISTE:

Porsgrunn kommune mener kunnskap om de tidstypiske og kulturhistoriske husene på Herøya er viktig for å bevare de verdiene bebyggelsen representerer.

Formålet med de følgende kapitlene er å gi deg som eier av bolig på Herøya et innblikk i hva som er viktig å tenke på når man pusser opp, bygger om, eller på, boligen. Sjekklisten vil gi en komprimert og forenklet gjennomgang av noen av de viktigste komponentene huset ditt består av. Veilederen skal ses på som en introduksjon til emnet, men den er ingen komplett fasit!

Henvising til utvidet litteratur om emnet bakerst i heftet.

- 1. Kledning
- 2. Vinduer og dører
- 3. Fargebruk
- 4. Tilbygg, påbygg og garasje

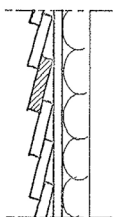
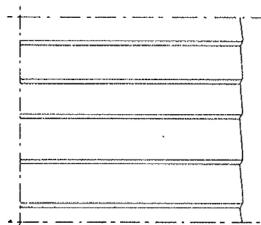
- 5. Tak og takrenner
- 6. Veranda og terrasse
- 7. Hage

KLEDNING

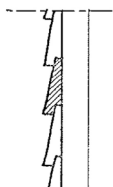
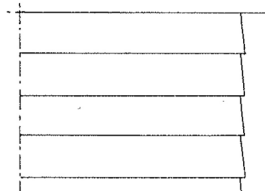
Herøyas bebyggelse domineres av bruk av trematerialer, og to av de mest brukte kledningsvariantene gjennom store deler av 30- til 60-tallet var de liggende paneltypene vestlands-panel og weatherboard. Også den stående kledningen av typen tømmermanns-panel ser en mye brukt på Herøya.

Mange av de opprinnelige fasadebekledningene er ivaretatt fra den gangen husene ble bygget, men i årenes løp har flere skiftet til mer moderne og ofte billigere kledninger. Dette gjør at det opprinnelige uttrykket forringes, og huset får et uttrykk som bryter med den helhetlige intensjonen. Det er anbefalelsesverdig å prøve og beholde det originale panelet såfremt det er mulig, og hvis det er nødvendig med utskiftning bør det velges samme paneltype for hele huset.

Det finnes flere typer panel av både stående og liggende utgave, og en variant av liggende panel gir helt andre skyggeeffekter enn en annen type. Derfor er det viktig å velge riktig type panel, da nettopp slike detaljer har mer å si for helhetsinntrykket enn man kan være klar over.

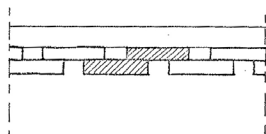
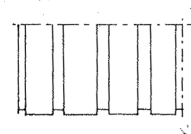

VESTLANDS-PANEL
(Su-panel)

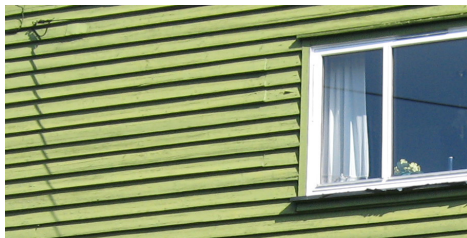
WEATHERBOARD

liggende paneler

TØMMERMANNS-P
(over- og underligger)

stående paneler

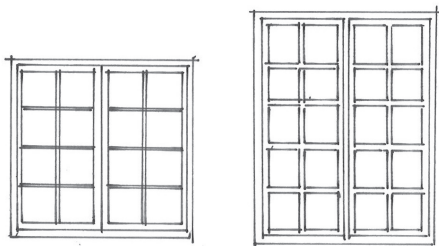

Kledninger i både liggende og stående panel. Forskjellige skyggeeffekter kjennertegner de forskjellige typene og gir husene tidstypiske uttrykk.

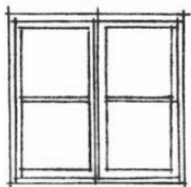
2. VINDUER OG DØRER

Vinduer:

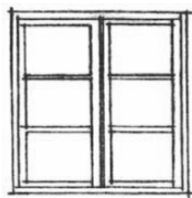
Ved oppussing av hus er det ofte her de største og tydeligste feilene begås. Opp igjennom tidene har mange gamle vinduer blitt skiftet ut med blant annet såkalte “husmorvinduer” som er praktisk å vedlikeholde, men som i stor grad har bidratt til å endre husets karakter. I de tilfellene det er mulig bør en forsøke å forbedre og beholde de gamle vinduene, men hvis de gamle vinduene må skiftes ut er det ønskelig at dimensjon, utforming og detaljering beholdes så langt det går.

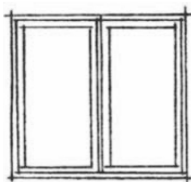
“Det nye Norge” (1905 - 1930): Impulser ble hentet fra tidligere stilarter, som barokk, rokokko, klassisismen og senere empire. Kan ses i de tidligste husene fra 30-tallet.

“Svenskevinduet”: var på mote de siste to årene før krigen; fast midtpost, to fag som hver var delt inn i to ruter.

Gjenreisningsvindu (1940 - 1955): smalt og høyreist format der hvert fag er inndelt i tre like ruter. Mye brukt i samme tid som funkisvindu.

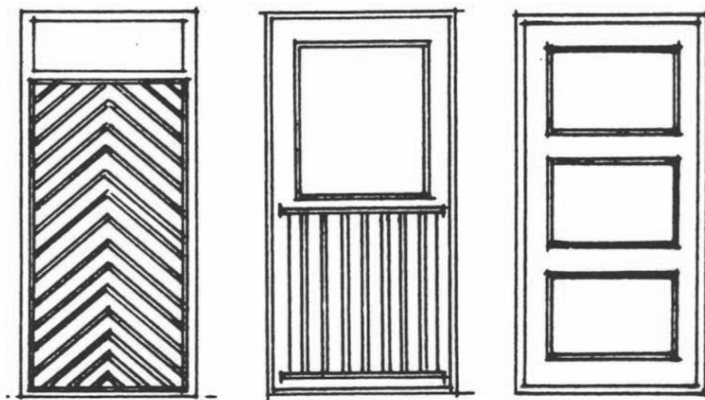
Funkis (1925 - 1940): Dekor er fjernet, og vinduene ble laget som to- eller trefags vinduer.

Detaljer rundt vinduene er og viktig for helhetsinntrykket. Jugend-hus i Gunneklevgata, Herøya)

Dører:

Utvendige dører i tida fra rundt 30-tallet til 50-tallet var ofte kledd med falsset liggende trepanel eller panel lagt i fiskebensmønster. Gjerne glass i eller over døren. Dørene var ofte malt i en eller to farger, og rammen og detaljeringen på dørene var som for vinduene.

Typiske dører fra gjenreisningstida.

Gjenreisningsdør. (fra boka "Gamle trehus")

FARGEBRUK

Fargebruk i arkitektur kan være med på å understreke og tydeliggjøre et byggs uttrykk og tidsepoke, og kan bety mye for samspillet med den øvrige bebyggelses sammenheng og orden. Herøyas fargeidentitet bør bevares og videreutvikles/tilbakeføres der det er nødvendig, for å forsterke Herøyas posisjon som representant for en historisk tidsepoke.

Det nye Norge (1905-1930)

I denne perioden var inspirasjonen hentet fra tidligere tider, blant annet bonderomantikken med rødmalte stuer med hvite vinduer, embetsgårder fra 1700- og 1800-tallet som var malt ensfarget hvite, og typisk norsk som tjæret, oljet eller lakkert behandling. Hvitt var en mye brukt farge på de tidligste husene på Herøya.

Funksjonalismen (ca. 1930-1950)

Under funksjonalismen ble Arne Korsmo en forgjenger i utviklingen av fargeholdninger i arkitektur, og introduserte en palett med kraftig røde og gyldne farger, samt grønne og blå nyanser. Denne moten besto lenge, spesielt på trehusene, men også dempede og jordfarger som gulbrunt, grønnbrunt og gråbeige ble populære hovedfarger. Hus i to etasjer ble ofte delt i to farger horisontalt.

Grovt kan man dele inn fargeholdninger fra den tiden i to ulike grupper: Hvite og lyse farger som hvitt, gul, beige eller lys grønn, eller kraftigere farger som okergul, mellomgrønn, blått og den mye benyttede engelskrøde fargen.

Gjenreisningsarkitektur i Nordvågen (Finnmark) viser en tidstypisk fargepalett.

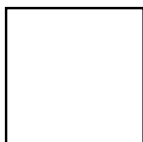

Funkishus i Haraldsgate, Herøya. Typisk for perioden både i form av todelt fasadebekledning og tidsriktig fargebruk.

”Det nye Norge” (1905-1930)

1418f / 1 : 4

1419 Hvit

3040 - Y20R

1406
Lys engelskrød

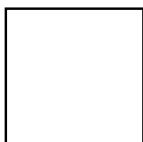

1415
Grønn jord

Funksjonalismen (ca. 1930-1950)

1411
Grønn umbra

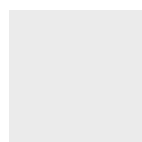
1419 Hvit

3020 - G70Y

1050 - Y
Neapelgul

1502 - Y

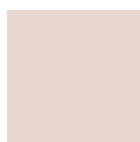
1411
Grønn umbra

1412 Grønn

1418d - 1 : 1

1410g - 1 : 16

1413d - 1 : 1

1402 Lys oker

1406
Lys engelskrød

1402g
Blek gul

1418f

1414f
Grålig grønt

Fargene er hentet fra Gjøsco's fargekart og kan bestilles hos Gjøsco. Kommer i flere kvaliteter, NCS-koden kan finnes og overføres til andre malingsmerker.

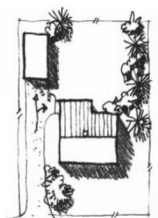
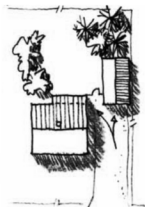
TILBYGG, PÅBYGG OG GARASJE

Når en bygger på eksisterende hus er det viktig å gjøre det på husets premisser. Respekter husets utseende, og pynt ikke huset til noe det ikke har vært. Tilbygg bør underordne seg hovedbygningsskroppen, og husets opprinnelige form må komme klart frem. Hvis det gjøres uoverveid vil et tilbygg fort kunne forstyrre balansen i husets proporsjoner, og “ødelegge” det originale uttrykket. Hvis det derimot gjøres riktig kan et tilbygg i enkelte tilfeller forbedre husets utseende.

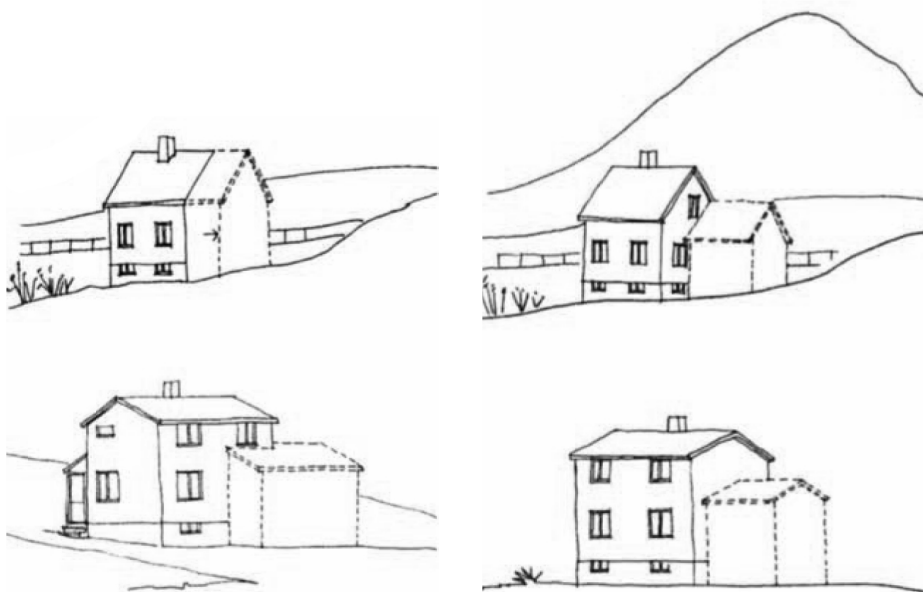
Prinsipielle regningslinjer for utforming av påbygg / tilbygg:

- Skala: tilbygget må ikke bli for stort.
- Husets opprinnelige form må komme klart frem.
- Materialer, form og farge på tilbygg må harmonere med hovedhuset.

Når det kommer til garasjer gjelder de samme prinsippene. Det kan være en god idé å se på hvordan bygget / garasjen fremstår skalamessig i forhold til de andre nabohusene, og tenke tilbygget inn i lokalmiljøet. I et boligområde vil et stort antall hus med forskjellige påbygg og tilbygg til sammen kunne føre til en endring av bebyggelsens helhetlige karakter, og dermed senke kvaliteten og attraktiviteten på området.

Eksempler som viser god plassering og proporsjonering av garasje / tilbygg.

Illustrasjonene viser gode eksempler på hvordan man kan bygge til et eksisterende hus og samtidig tydelig få frem husets opprinnelige form. Eksempelene viser også god proporsjonering. Illustrasjoner på denne og forrige side: Inger Reiersen, Borealis arkitekter for Husbanken.

Eksempel på dårlig til- og påbygg. Det eksisterende huset blir overdøvet av nye former som ikke henger godt sammen med det opprinnelige uttrykket. Foto: Einar Myraker for Vestby byggeskikkveileder.

5. TAK OG TAKRENNER

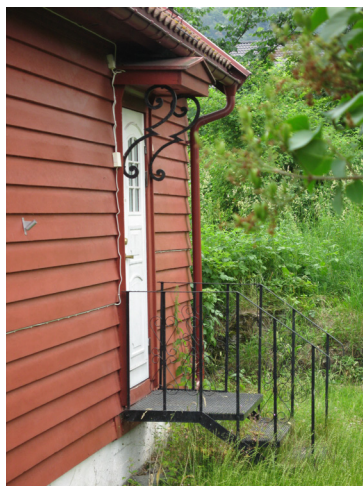
Tak:

Da mange av husene på Herøya ble bygget var enkeltkrum grålig takstein med matt overflate mye brukt. Den største feilen som begås under utskiftning av takteking i nyere tid er utskiftning til blank svart takstein. Dette harmonerer ofte dårlig med husets øvrige estetikk.

Takrenner:

Renner, nedløp og beslag bør være i metall, eller malt i samme farge som huset. Sink var tidligere det mest benyttede materiale til takrenner, og er i dag fremdeles mye brukt. Materialet egner seg og godt til å males. Aluminiumsrenner har i de senere år blitt godkjent i enkelte tilfeller av antikvariske bygningsvernmiljøer, men de er betydelig blankere i utseendet.

Når det gjelder utskiftning av takrenner er det ofte samme type feil som begås som ved valg av takmateriale: den blanke, sorte plastrennen er uheldig i de fleste tilfeller. Hvis sink vurderes som for dyrt er det viktigste rådet å velge et produkt som kan males i husets farge.

Gode eksempler på tidstypiske hus med grålig, matt takstein og takrenne malt i samme farge som huset.

Hus i Torggata på Herøya.

VERANDA OG TERRASSE

Forståelig nok når man bor i Norge er gode og solfylte uteoppholdsarealer noe alle ønsker seg. Dette har ført til at oppføring av verandaer og terrasser har blitt en populær gjenganger på Herøya og ellers i landet. Faren ved dette er at man glemmer å tenke på husets proporsjoner og uttrykk, og bygger noe som spiller dårlig sammen med husets øvrige formspråk. Ofte kan man se moderne verandaer som fremstår som fremmede og malplasserte objekter på opprinnelig formskjønne hus.

I den tiden da husene på Herøya ble tegnet, lå som regel uteplassene på terreng og inngikk som en naturlig del av hagen. Mange hus hadde luftebalkonger og bislag integrert som del av husets arkitektur. I dag derimot, ønsker mange verandaen som en forlengelse av huset.

Som et generelt råd bør en forsøke å legge verandaen på terrengnivå, og være forsiktig med å tilføre huset noe fremmedartet. En uteplass i kontakt med hagen harmonerer bedre med husets form, og gir mange muligheter til utforming (treplattning, heller, planter og busker, gode eksempel nedenunder).

Veranda hevet fra terrenget i moderne stil fremstår som fremmedobjekt.

Treplattning på samme nivå som hagen gir god kontakt med naturen. foto: Knut Lønø, "Hagen vi bor i".

Uteplass med heller på terreng. Gjerdet med beplantning rammer inn og gir le. foto: Laila Eriksen, "Hagen vi bor i".

7. HAGE

Som på de fleste industristeder i Norge, var de forskjellige boligområdene på Herøya relatert til status og hierarki i Hydrosamfunnet. Dette var synlig gjennom hvor på stedet man bodde og på utforming og størrelse av hus og hager.

Preg på hagene har endret seg etter når de er etablert og hvor på stedet de ligger. Utgangspunktet for boligetableringen på Herøya var i stor grad bygd etter idealene om "Egne hjem"-bevegelsen, hagebytanken med fokus på dyrking og funksjonalismens tanker om lys og luft. Dette er fortsatt lesbart i de eldste boligområdene, selv om en del frukthager er bygd ut og dyrkingsdelen ikke er fremtredende lenger. I de nyere boligområdene oppover i åsen, har hensyn til terrengtilpassing og utsikt vært viktige premisser for plassering av hus og hageutforming.

På samme måte som huset har sin stil og materialreferanser etter hvilken tid det er bygget i, har også hagen sine tradisjoner. Plantelister fra ulike tidsepoker kan være nyttige å kjenne til (sjekk www.plantearven.no eller kontakt Det norske hageselskap for råd - www.hageselskapet.no). Gamle staudeslag, frukttrær og bærbusker, peoner, hurdalsrose, rabarbara, syrinlysthus er noen karakteristiske kjennetegn fra de eldste hagene på Herøya. Funkishagen

Gjerder og murer er viktige detaljer som bør tas vare på i forhold til husets arkitektur og alder.

Naturtomtene med kalkfuru er gode eksempler fra senere perioder.

kjennetegnes av gress og skiferheller, støpte betongtrapper og støttemurer som del av husets arkitektur og enkel, funksjonell møblering. Naturtomtene med kalkfuru, fjell i dagen og steinbed er gode eksempler fra senere perioder.

Detaljer:

Gjerder, porter, rekkverk, murer, helleganger eller grusflater er viktige detaljer som bør tas vare på i forhold til husets arkitektur og alder. Annet utstyr som m.a. tørkestativer, hagemøbler og postkasser/ postkassestativ forteller også historie og er fine og morsomme detaljer å ta vare på eller ha tanke for hvordan passer sammen med huset og hagen din.

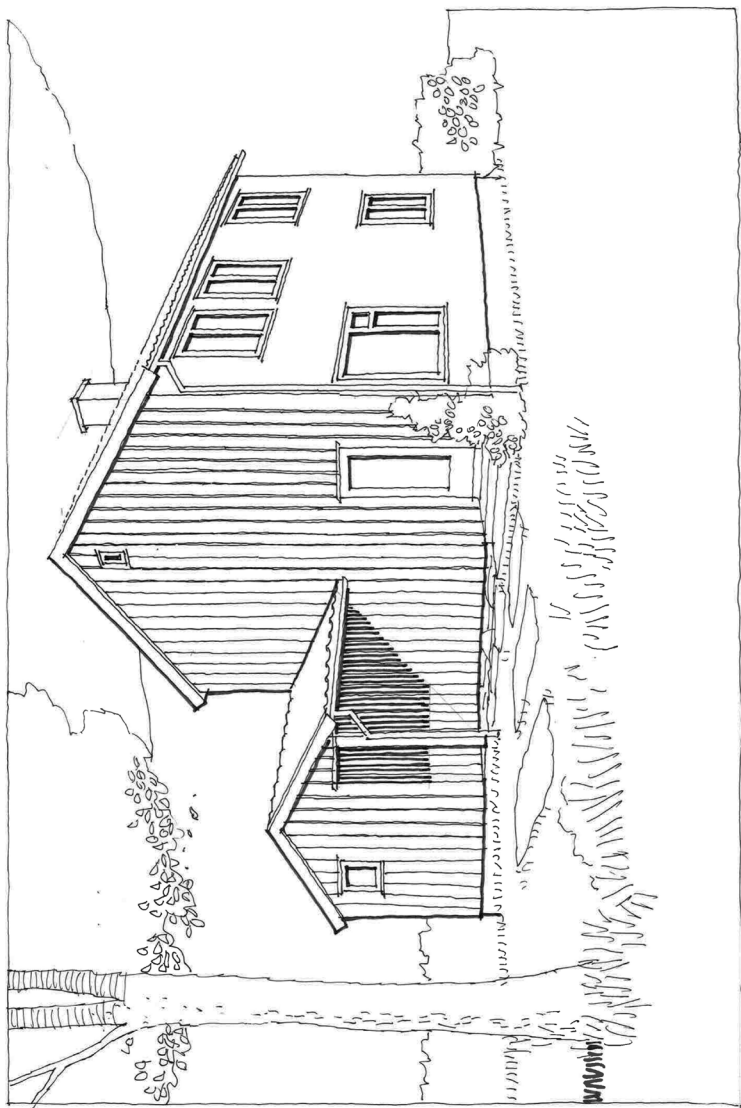
Trær:

Frukttrær i hagene, furutrær på kalkryggene og enkelttrær og trerekker i fellesområdene er viktige grønne kvaliteter for et sted. Trær tegner sammen med bebyggelsen stedets silhuett og er viktige for det biologiske mangfoldet og stedets estetikk. I gatene er trerekker viktige for å gi retning og romfølelse. Trærne på Herøya er kartlagt og skal i utgangspunktet tas vare på. Sjekk alltid med kommunen før trær hugges.

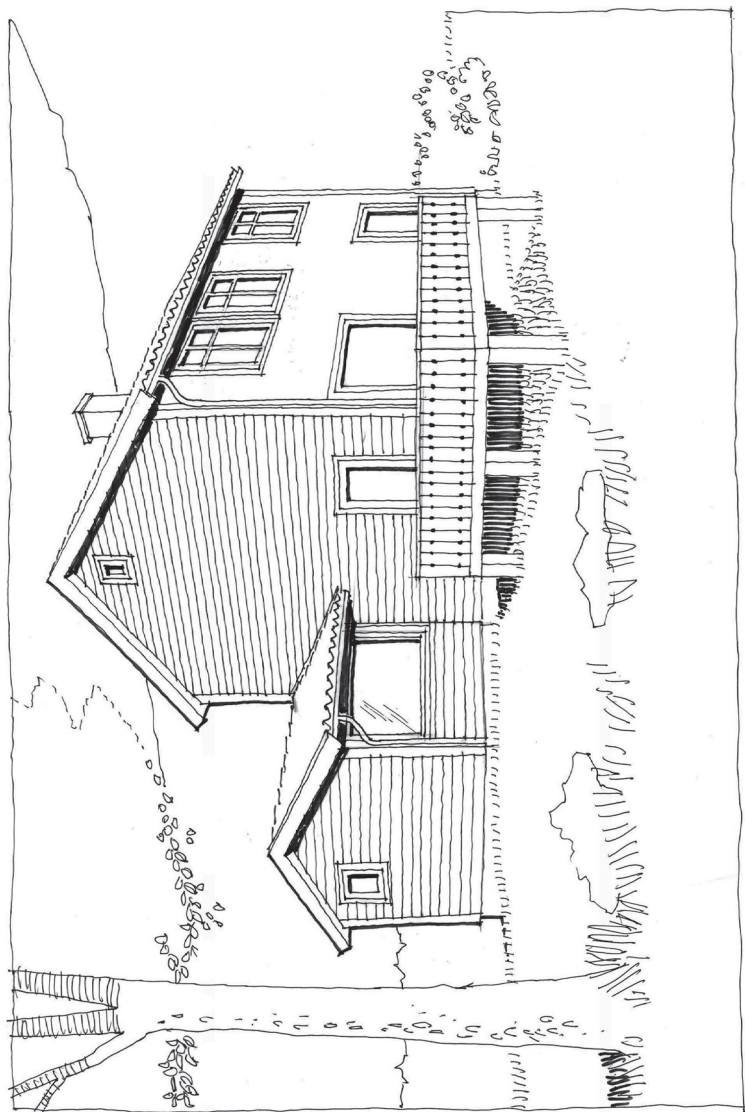
Gamle frukttrær i hagene er viktige grønne kvaliteter på Herøya.

GODT EKSEMPEL:

Et godt eksempel på et originalt Jens Selmer-hus. Huset ligger godt på terrenget, vinduene er tidstypiske, taket er tilpasset bygningskroppen og understøtter formen. God proporsjonering og detaljering.

DÅRLIG EKSEMPEL:

Illustrasjoner: Bjørn Christensen, Børve og Borchsenius as.

Typisk eksempel på hvordan et hus kan miste sin egenart ved at man tar feil valg når man pusser opp. Panel endret fra stående til liggende, vindustypen passer ikke stilmessig, taket har fått større takutstikk. Tillbygget har fått et vindu som er ute av proporsjoner i forhold til bygningskroppen, og den nye verandaen er et fremmedelement dårlig tilpasset terrenget.

Oppsummering

Formålet med denne veideren er å gi forståelse for den historiske verdien av boligene på Herøya. Sjekklisten gir et innblikk i hva som er viktig å tenke på når man skal gjøre endringer på fasaden, den enkelte kan på eget initiativ oppsøke utdypende informasjon om emnene hvis det er interesse for det.

1. Hvis du planlegger å skifte ut deler av husets fasade bør det skje gradvis, slik at du får tid til å tenke deg om. Planlegg godt!
2. Når du behandler ditt hus godt vil det ha positiv innvirkning på nabolaget, og det kan være med på å heve standarden på områdets generelle attraktivitet!

3. Er du i tvil: **Spør om råd!**

Kontaktinfo Porsgrunn kommune:

Tlf: 35 54 70 00

e-post: postmottak@porsgrunn.kommune.no

www.porsgrunn.kommune.no

Kilder:

Bøker:

- “Gamle trehus”, Drange, Aanensen, Brænne, 1992
- “Sosial boligbygging i Norge 1740 - 1990”, Tore Brantenberg, 1996
- “Århundrets norske boligprosjekter 1900 - 2000”, Johan-Ditlef Martens, 2000
- “Hagen vi bor i”, Laila Eriksen, Mari Kollandsrud, 1980
- “Arkitekturleksikon”, Arne Gunnarsjaa, 1999
- “Norsk Hydro gjennom 50 år”, Kr. Anker Olsen, 1955

Temahefter:

- “Gjenreist og særpreget”, en planleggings- og utbedringsveileder for hus og steder i Nord-Troms og Finnmark (Husbanken), 2000
- “Ta vare på gamle hager”, Unni Dahl Grue, utgitt av Hageselskapet
- “Ta vare på gamle prydplanter”, Unni Dahl Grue, utgitt av Hageselskapet 1999

Nettsteder:

- www.gamletrehus.no
- www.wikipedia.org
- www.plantearven.no
- www.hageselskapet.no

Veilederen er på vegne av Porsgrunn kommune utarbeidet av:

Feste Grenland as
Landskapsarkitekter mnla

arkitektkontoret
Børve og Borchsenius as

